



ik ben Brian
Wilson **autobiografie**

met Ben
Greenman

Over het boek

Voor het eerst kijkt Brian Wilson, het legendarische muzikale genie van The Beach Boys, in zijn eigen woorden terug op zijn onstuimige leven, zijn wonderbaarlijke comeback op het podium en zijn hervonden creativiteit.

Als medeoprichter van The Beach Boys in de jaren zestig heeft Brian Wilson baanbrekende en tijdloze popmuziek gecreëerd. In complexe harmonieën, symfonische structuren en verbazingwekkende songteksten verkende hij de hoge toppen en diepe dalen van het leven. Songs als 'In My Room', 'God Only Knows' en 'Good Vibrations' vergrootten de tekstuele mogelijkheden in de popmuziek. In de jaren zeventig ontspoorde Wilson door psychische problemen, drugs en de wisselende successen van de band. Wilson kwam de volgende decennia keer op keer terug; eerst als overlever, uiteindelijk als overwinnaar. Nu vertelt hij voor het eerst over zijn creatieve inspiratiebronnen, over zijn strijd, de slopende dieptepunten en de opwindende hoogtepunten.

Uit Ik ben Brian Wilson

Wat is dat eigenlijk, een lied? Iets wat begint als een idee en uitgroeit tot iets veel groters. In talloze interviews is me gevraagd wat er van me zou zijn geworden als ik in een andere tijd was geboren. Ik denk dat ik dan klassieke muziek zou hebben gecomponeerd, maar niet in de trant van Mozart, Beethoven of Tsjaikovski. Mijn werken zouden eerder als die van Bach hebben geklonken, met gebruik van contrapunt, meerstemmigheid. Van alle componisten is hij voor mij de man.

Ik hou van die hele *Pet Sounds*-plaat. In de studio zag ik het al duidelijk voor me. Daarna zei ik tegen mezelf dat ik het beste album had voltooid dat ik ooit zal produceren. Ik wist het gewoon. Ik dacht dat het een van de beste albums was die ooit gemaakt zijn. Het was een spirituele plaat. Toen ik hem aan het maken was, keek ik naar de muzikanten en de zangers, en ik zag hun stralenkrans.

Wanneer het voelt alsof een nummer speciaal voor jou gemaakt is, dan luister je nog aandachtiger en laat je je erdoor verrijken. Alsof je een wolkenkrabber bouwt. Je hebt een fundament, en daarop komt de ene verdieping na de andere, totdat je omlaag kijkt en de grond inmiddels zo ver beneden je ligt dat je geen idee hebt hoe je in vredesnaam zo hoog bent gekomen. Zo is het voor mij altijd geweest.

Reacties op het boek

‘Het is een man waar genialiteit en gekte elkaar onder aan de cirkel raken.’ – Leo Blokhuis

‘Brian Wilson is mijn idool... mijn held.’ – Jett Rebel

‘Verteld in Wilsons eigenzinnige stem... wat een verhaal!’ – *Esquire*

‘Wilson duikt volledig in zijn strijd met psychische problemen en hoe hij het unieke geluid van de band creëerde.’ – *Billboard*

Bezoek www.levboeken.nl voor informatie over al onze boeken.
Volg @Levboeken op Twitter en bezoek onze Facebook-pagina:
www.facebook.com/Levboeken.

BRIAN WILSON

**ik ben Brian
Wilson** autobiografie

vip

Oorspronkelijke titel

I am Brian Wilson

© 2016 Brian Wilson

Vertaling

Joost van der Meer en William Oostendorp

Bewerking Nederlands omslag

Pinta Grafische Producties

Foto auteur

Guy Webster/über

© 2016 A.W. Bruna Uitgevers B.V., Amsterdam

ISBN 978 94 005 0413 4

NUR 661

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden veeelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Voor zover het maken van reprografische veeelvoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16 h Auteurswet 1912 dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan Stichting Reprorecht (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

Voor Melinda
God only knows what I'd be without you

Inhoud

	Ouverture: Royal Festival Hall, Londen, 2004	9
1	Angst	17
2	Familie	43
3	Fundament	77
4	Thuis	115
5	Vaders en zonen	145
6	Echo's en stemmen	181
7	Zon	241
8	Amerika	263
9	Tijd	283
10	Vandaag!	305
	<i>Discografie</i>	313
	<i>Dankwoord</i>	333

Ouverture

Royal Festival Hall, Londen, 2004

Het viel niet mee, en ook weer wél. Eigenlijk was het beide. Mijn vriend Danny Hutton, van de Three Dog Night, nam ooit een nummer op, 'Easy to Be Hard'. Soms zing ik het stilletjes voor mezelf: *'It's easy to be hard, it's easy to be cold.'* En koud is het: het is winter 2004. Ik ben in Londen en ik sta klaar om zo meteen het podium van de Royal Festival Hall op te stappen. Sommige liedjes zullen gaan over zon en strand, maar in Londen valt daar op dit moment weinig van te bespeuren. Maar water is er genoeg; de zaal ligt pal aan de rivier, en een paar nummers gaan daarover.

Nadat we hier waren aangekomen, slenterde ik wat rond. Ik hoorde iemand vertellen dat de zaal oorspronkelijk uit 1949 stamt, maar in de herfst van 1964 compleet werd gerenoveerd. Dat was een sleuteljaar, 1964. Het jaar waarin alles gebeurde. The Beach Boys reisden de wereld rond. In januari dat jaar waren we met Roy Orbison in Australië en in juli tourden we door heel de vs. De Summer Safari, zo werd die tournee toen genoemd. We speelden met jongens als Freddy Cannon en The Kingsmen. Tourden we niet, dan zaten we in de studio. 'Fun, Fun, Fun' en 'The Warmth of the Sun' dateerden van begin dat jaar, 'Kiss Me, Baby,' van eind dat jaar, met ontelbare opnames daartussenin. We brachten vier platen uit: drie studio-lp's (met inbegrip van een kerstplaat) en een livealbum. En dat terwijl we het het jaar daarvoor al bijna net zo druk hadden: drie albums en de ene tour na de andere.

Zelf luister ik niet meer zo naar die oude muziek, maar ik denk er

nog wel aan en dan probeer ik te achterhalen wat er destijds in mijn hoofd omging. Soms is het lastig om een helder beeld te krijgen, dan zie ik maar een stukje van het geheel. Het valt niet mee om dat moment van toen te herbeleven. Door de jaren heen heb ik nieuwe muziek en oude muziek gespeeld, en beide hier in de Royal Festival Hall. In 2002 was ik hier met mijn band om *Pet Sounds* in zijn geheel te spelen, en de mensen vonden het prachtig. Dat was in de zomer. Vanavond is een heel ander verhaal. Dit is de avond waar ik al maanden tegenop zie en die ik al jaren in gedachten heb zien aankomen. Vanavond, tijdens de tweede helft van het concert, spelen we – voor de allereerste keer – *SMILE*, het Beach Boys-album dat er nooit kwam. Wat bezielde me in hemelsnaam? Hoe kwam ik er in hemelsnaam bij om het een goed idee te vinden? Halverwege de jaren zestig moest *SMILE* de opvolger van *Pet Sounds* worden. Dat plan viel om allerlei redenen in duigen. Om alle redenen. Sommige nummers die voor *SMILE* bestemd waren, verschenen door de jaren heen op andere platen, maar het echte album verdween als het ware onder de golven en dook tientallen jaren niet meer op. Uiteindelijk pakte ik de draad weer op en maakte ik op mijn zestigste datgene af wat me op mijn twintigste niet was gelukt. En dat is dus de reden waarom ik ditmaal in Londen ben.

Ik zit in de zaal. Iedereen maakt zich gereed. Wat bracht me naar Londen? Het valt niet mee om mijn hoofd erbij te houden. Op het podium lopen zoveel mensen heen en weer, zoveel muzikanten. Ik hoor ze stemmen, licks uitwisselen, maar ik hoor ze ook praten. Stemmen uit het heden, en uit het verleden. Ik hoor Chuck Berry, een van de eersten die de boogiewoogie omsmeedde tot rock-'n-roll. Wat zou hij van al die strijkers en houtblazers gevonden hebben? Waarschijnlijk zou hij ze straal voorbij zijn gelopen en met een inderhaast ingehuurd bandje het podium hebben betreden. Ik hoor Phil Spector, die al die geweldige platen uit de jaren vijftig en zestig produceerde. Phils stem achtervolgt me, maakt me bang, drukt me voortdurend met de neus op het feit dat hij de eerste was. Zijn stem klinkt

door mijn hoofd: 'Wilson. Jij zult "You've Lost That Lovin' Feeling" of "Be My Baby" nooit overtreffen. Dus bespaar je de moeite van het proberen.' Maar misschien wil hij juist dat ik het wél probeer. Dingen zijn bij hem nooit eenduidig, niet wanneer hij in mijn hoofd zit. Voor eenvoud moet je niet bij hem zijn. Er wordt beweerd dat *Pet Sounds* deels als een eerbetoon aan hem bedoeld was. De beginletters komen immers overeen met zijn initialen. Ik hoor ook de stem van mijn vader, luider dan de andere. 'Wat mankeert jou, *buddy*? Waar is je lef? Ben jij dit? Vanwaar al die muzikanten? Rock-'n-roll is twee gitaren, een bas en een drumstel. Meer dan dat is gewoon egotripperij.'

Zodra ik deze stemmen hoor, probeer ik ze weg te drukken. Ik wil gewoon een indruk van de zaal krijgen en van hoe de muziek hier tot zijn recht kan komen. Ook probeer ik te doorgronden in hoeverre dit allemaal bij mij past. Destijds met de Boys wilde ik nooit het podium op. Ik kwam houterig over, zo werd er geschreven. En daarna schreven ze dat ik 'podiumvrees' had. Podiumvrees. Gek woord, eigenlijk. Ik had helemaal geen vrees voor het podium, maar juist voor al die ogen die naar me keken, de spots en het risico dat ik mensen misschien teleurstelde. De verwachtingen waren hoog, maar in de studio kon ik daarmee omgaan. Op het podium was het een heel ander verhaal. Een goed publiek is als een golf die je oppakt en waarop je meesurft. Een zalig gevoel. Maar de zaal kan ook tegen je werken, als een golf die je neerdrukt.

Ik hoor nog meer stemmen, naast Chuck Berry, Phil Spector en mijn vader. Deze stemmen zijn erger. Ik vang de meest verschrikkelijke dingen over mijn muziek op: *jouw muziek deugt voor geen meter, Brian. Doe eens wat, Brian. Je mist de boot, Brian.* Soms slaan ze de muziek gewoon over en richten ze hun pijlen meteen op mij als persoon: *we zullen je krijgen, Brian. Dit is het einde, Brian. We gaan je vermoorden, Brian.* Het zijn flarden van de rest, daarbuiten, aan wie ik denk. Die anderen wier stem ik hoor. Ze klinken niet als degenen die ik ken – niet echt, tenminste – en toch ken ik ze maar al te goed. Ik hoor ze al sinds ik begin twintig was, dagen, weken, jaren, en wan-

neer het eens stil was, vreesde ik het moment waarop ik ze weer zou kunnen horen.

Mijn hele leven lang heb ik naar een manier gezocht om met die stemmen om te gaan. Ik heb geprobeerd ze te negeren. Dat hielp niet. Geprobeerd ze te verjagen met drank en drugs. Dat hielp ook niet. Ik heb allerlei medicijnen moeten slikken, en als het de verkeerde pillen waren – vaak dus – hielp dat ook niet. Ik heb de ene therapie na de andere ondergaan. Sommige vormen waren verschrikkelijk en deden me bijna de das om. Andere waren geweldig en maakten me sterker. Uiteindelijk heb ik ermee moeten leren leven. Weet je hoe dat voelt, om daar elke dag opnieuw mee te moeten worstelen? Ik hoop van niet. Maar veel mensen weten het wel, of kennen iemand die hetzelfde moet ondergaan. Iedereen die me kent, kent op zijn beurt weer iemand die het ook heeft. Er zijn zoveel mensen op deze wereld die met een of andere psychische aandoening kampen. Dat is me door de jaren heen wel duidelijk geworden, en het maakt dat ik me wat minder eenzaam voel. Het is onderdeel van mijn leven, dat staat vast. Wat ik te vertellen heb, is een verhaal over muziek, over familie, over liefde, maar ook over geestesziekten.

Ook Londen speelt een rol in dat verhaal. Ik heb al vaak gezegd dat deze stad mijn spirituele thuis is. Het Londense publiek houdt oprecht van mijn muziek. Het *SMILE*-concert vormt een onderdeel van dat verhaal. Het is een manier om iets wat voor eeuwig tot het verleden veroordeeld leek weer tot ons te laten komen. Om mezelf wat tot rust te brengen, probeer ik de muziek door te laten dringen. Muziek is de remedie. Muziek opent mijn binnenste en toont het aan de wereld. Het is mijn manier om mensen datgene te laten zien wat ik op geen andere manier kan tonen. *'Music is in my soul'*; dat schreef ik ooit en het is een van de beste regels die ik ooit bedacht.

Het schiet me weer te binnen waar ik net aan zat te denken: het verleden. *SMILE* laten herleven behelst zowel het verleden als het heden. Toen we het album niet afkregen, bleef ook iets in mij onvoltooid achter, snap je? Kun je je voorstellen hoe het voelt wanneer je

meesterwerk bijna veertig jaar lang in een la blijft liggen? Totdat die la langzaam weer werd opengetrokken. Dat begon op een kerstdinertje bij Scott Bennett thuis. Ik zat achter de piano en speelde 'Heroes and Villains', en daarna nog wat dingetjes, waarna David Leaf me vroeg of ik het nummer tijdens een eerbetoon in de Radio City Music Hall wilde spelen. Het was Darian Sahanaja die de la vervolgens bijna helemaal opentrok. Darian is een singer-songwriter, net als ik, behalve dan dat hij een stuk jonger is, wat betekent dat hij gek is op de muziek die wij maakten en er tegelijkertijd op een heel nieuwe manier naar kijkt. Hij speelt keyboard in mijn nieuwe band en is daarnaast ook nog een soort muzikale assistent, zeg maar. Tijdens die show in de Radio City, vlak na dat kerstdinertje, werden mijn nummers uitgevoerd door anderen, zoals Paul Simon, Billy Joel, Vince Gill en Elton John. De bekende hits kwamen voorbij, maar ook twee nummers die destijds voor *SMILE* waren bestemd, en ze werden helemaal gespeeld op de manier die wij toen voor ogen hadden. Vince Gill, Jimmy Webb en David Crosby speelden 'Surf's Up' en het publiek beloonde ze, en het nummer, met een lange staande ovatie. Ik kon mijn ogen niet geloven. Ik zat op een kruk aan de zijkant van het podium. David Crosby liep van het podium, kwam naar me toe en zei: 'Waar haalde je in jezusnaam die akkoorden vandaan? Echt waanzinnig gewoon.' Ik schudde mijn hoofd. 'Je weet dat ik lang geleden al afscheid heb genomen van dat lied,' reageerde ik. Daarna liep ik het podium op en voor het eerst in meer dan veertig jaar speelde ik 'Heroes and Villains', zoals ik tijdens de kerst al had beloofd. Het applaus was stormachtig. De grote George Martin introduceerde daarop de groep Heart, die 'Good Vibrations' inzette. Wat hij toen, en ook later, over me zei, was ongelooflijk: 'Als ik dan toch een levend genie van de popmuziek moet aanwijzen, dan zou het Brian Wilson moeten zijn... Zonder *Pet Sounds* zou *Sergeant Pepper* nooit het licht hebben gezien... *Sergeant Pepper* was een poging om *Pet Sounds* te evenaren.' Dat zei de producer van The Beatles over mij. Je kon het je nauwelijks voorstellen. Ik voelde me zo vereerd.

Daarna werd me steeds vaker gevraagd of het me wat zou lijken om het hele album ooit eens uit te voeren. Ik antwoordde: ja. Ik zei het met plezier, hoewel er momenten zijn – zoals nu – waarop ik me afvraag of dat plezier wel terecht is.

Ik zit in de zaal, mediterend en tegelijk ook weer niet. Ik zie iedereen heen en weer lopen. Een paar mensen willen even stoppen om samen met mij nog even de belangrijkste punten na te lopen. Het voelt alsof het voor de honderdste keer is. Het zit inmiddels ingebakken. We beginnen met een akoestische set, daarna wat werk van mijn soloalbums, dan wat vroege Beach Boys-hits, gevolgd door een paar liedjes van *Pet Sounds*. Dan is er pauze, en daarna het moment waar iedereen op heeft gewacht: *SMILE*. Eindelijk.

Er verschijnt iemand naast me en hij schraapt eventjes zijn keel. Ik kijk op. Het is Jerry Weiss, sinds jaren mijn assistent voor onderweg. 'Hé, Brian,' zegt hij. 'De zaal gaat nu open. Laten we backstage gaan.'

'Dank je,' reageer ik. 'Waar is Melinda?' Melinda is mijn vrouw.

'In je kleedkamer. Kom, dan gaan we.' Maar ik wil juist naar de kleedkamer van de band. Daar hoor je te zijn voordat je op moet, nadat je eerst het karakter van de zaal op je hebt laten inwerken. Je hoort bij de muzikanten te zijn en te praten over dat wat je zo meteen gaat creëren. Ik vraag Jerry waar de kleedkamer van de band is. Hij kijkt me even teleurgesteld aan, maar gaat me dan voor naar de bandruimte.

Darian is de eerste die ik zie. 'Ha,' groet ik. 'Goed als ik een paar minuutjes bij jullie kom zitten?'

'Tuurlijk. Hoe voel je je? Ben je er klaar voor?'

'Ben er klaar voor,' zeg ik. Maar omdat hij ernaar vraagt, geef ik hem een eerlijk antwoord. 'Ik ben wel een beetje bang en wat nerveus. Denk je dat het publiek het goed zal vinden?'

'Meer dan dat,' is zijn antwoord. 'Het gaat erin als koek. Je hebt geen idee hoe ze zullen genieten. En daarna...'

Darian loopt nu even van me weg en ik kan hem niet goed verstaan. Ik ben bijna helemaal doof aan mijn rechteroor, vandaar. Van

kinds af aan al. Een beroepsmuzikant die van rechts niets hoort? Grappig, maar ondertussen... Door de jaren heen heb ik mezelf geleerd er in de studio mee om te gaan, maar op het podium, waar je goed in de gaten moet hebben wat er om je heen gebeurt, is het een stuk lastiger. Het valt niet mee om op toon te blijven als je niet alles kunt horen. Het geluid kan nogal overweldigend zijn en ik heb maar één monitor links van me. Die moet precies op de goede plek staan, tot op de millimeter, want anders hoor ik alleen maar herrie. En dan zijn er die stemmen in mijn hoofd nog. Soms vergezellen ze me naar het podium. Soms raak ik midden in een nummer uit mijn concentratie omdat ze steeds luider klinken. Telkens weer weet ik het te redden. Maar of het me de volgende keer ook gaat lukken, ik weet het niet.

Nog tien minuten en dan moeten we op. Jerry vertelt me dat er vanavond veel bekenden van me in de zaal zullen zitten. Ik vraag waar precies, want ik wil ze vanaf het podium kunnen zien. Het maakt me wat minder nerveus als ik weet dat het publiek geen anonieme mensenzee is en dat ik heel wat gezichten zal herkennen. Melinda zit midden in de zaal, pal tegenover me. Ik zal haar recht kunnen aankijken en haar houvast kunnen voelen. Jean Sievers, mijn manager, zit rechts van haar. Ook zij hielp me op mijn weg hiernaartoe. Van Dyke Parks, met wie ik aan de songteksten voor *SMILE* werkte, zit samen met zijn vrouw Sally wat meer vooraan. Roger Daltry kwam al vroeg even backstage om gedag te zeggen. Wix en Abe van Paul McCartney's band zijn er ook. Net als George Martin. Ik tover hun gezichten voor de geest en probeer me niet te laten meesleuren door podiumvrees. Ze welt op en ebt weg. Als ik aan dat ritme kan wennen, kan ik er misschien iets mee. Rechts van me zegt iemand iets wat ik maar half versta. Ik draai me om zodat mijn goede oor het kan opvangen. 'We kunnen,' herhaalt de stem. 'We kunnen.' De zaallichten doven en het gejuich in de zaal zwelt aan.

1

Angst

*There's a world where I can go and tell my secrets to
In my room, in my room
In this world I lock out all my worries and my fears
In my room, in my room*

'In My Room'

De ochtenden beginnen bij mij op verschillende tijdstippen. 's Zomers word ik best vroeg wakker, soms al om zeven uur. 's Winters, als de dagen korter zijn, slaap ik wat langer uit. Dan ga ik er misschien pas om elf uur uit. Misschien heeft iedereen dat wel. Vroeger was het erger. Dan had ik 's winters de grootste moeite met opstaan, zelfs als ik dan wakker was, bleef ik soms nog uren in bed liggen. Tegenwoordig begin ik wat makkelijker aan de dag, ongeacht welk seizoen het is.

Zodra ik hier, in mijn huis in Beverly Hills, wakker ben, loop ik de achtertrap af naar mijn eigen kamer. Daar heb ik mijn tv en mijn stoel, een donkerblauwe, die er al sinds mensenheugenis staat. Hij is al tig keer opnieuw bekleed, want ik heb de gewoonte om de hele tijd aan de stof te plukken. Zodra ik uit mijn slaapkamer kom, pak ik die stoel. Mijn kamer is mijn hoofdkwartier. Daar kan ik tv-kijken, ook al staat die in een beetje een rare hoek. Ik kijk graag naar *Eyewit-*

ness News. Inhoudelijk niet al te best, maar de nieuwslezers zijn leuk om naar te kijken. Het zijn leuke persoonlijkheden. En ze geven ook het weerbericht. Ik hou van spelletjesprogramma's, maar *Jeopardy!* ben ik nu wel een beetje zat. Elke dag weer dezelfde bullshit. *Wheel of Fortune* vind ik wél leuk. En ook sport. Meestal honkbal, hoewel ik ook basketbal en voetbal volg. Zodra de play-offs in zicht komen, ga ik er meer voor zitten.

Vanuit mijn stoel zie ik niet alleen de tv, maar ook de keuken en zo'n beetje alles. Als ik me omdraai, kijk ik door het raam naar de achtertuin, met uitzicht op Benedict Canyon. Loop de tuin in en de hele stad ligt aan je voeten. En naast mijn stoel staat een telefoon met druktoetsen zodat ik iedereen kan bellen die ik wil. Ik gebruik geen mobieltje. De afgelopen jaren had ik zo'n ding, maar ik vind het niks. Ik zit graag in deze stoel. Ben ik in Los Angeles, dan zit ik hier elke dag. Als ik binnenkom en iemand anders heeft mijn plek ingenomen, dan blijf ik net zo lang in het zicht staan totdat hij of zij opduvelt. Op tournee heb ik ook een stoel bij me, een zwartleren ligstoel. Voor het thuisgevoel. Die laat ik aan de zijkant van het podium neerzetten, en dan hoef ik niet in de kleedkamer te blijven.

Er zijn mensen die meteen zodra ze wakker zijn naar de koffie grijpen. Ik niet. Ik ben geen koffiedrinker. Wat niet wil zegen dat ik van mezelf al alert ben. Mijn nachtmedicatie maakt me duf, waardoor je 's ochtends moeilijk op gang komt. De pillen werken dan nog even na. Als ik mijn stoel opzoek plof ik er even een halfuurtje in. Daarna ga ik naar de deli voor wat ontbijt. Mijn ontbijt is door de jaren heen wel wat veranderd. Toen ik me nog minder zorgen maakte over mijn gewicht at ik doorgaans twee kommen ontbijtgranen, wat eieren en een kipburgertje. Nu is dat een vegetarische burger en een fruitsalade of een schaalje blauwe bessen. Meestal komt Melinda ook naar mijn kamer en dan hoeft ze maar één keer naar me te kijken om te weten hoe de vlag erbij hangt. Ze is inmiddels zo lang bij me dat ze weet hoe een goeie bui eruitziet, en hoe een slechte.

In dat laatste geval zegt ze 's ochtends meestal niets en laat ze me

gewoon zitten. Als de donkere wolken 's middags of 's avonds nog niet zijn opgetrokken, dan spreekt ze me erop aan. 'Wat zit je dwars?' vraagt ze dan. Meestal komt het omdat ik mijn broers echt mis. Ze zijn allebei overleden, Carl al bijna twintig jaar en Dennis al meer dan dertig. Soms raak ik in een stemming dat ik er te veel aan denk. Dan vraag ik me af waarom ze heengingen, en met welke bestemming, en dan pieker ik over de grote vragen des levens en hoe moeilijk het allemaal te doorgronden is. Ik kan daar helemaal in verdwalen. Als het me echt te veel wordt, komt Melinda naast me zitten en loopt ze een voor een de feiten na. Bijvoorbeeld door me eraan te herinneren dat Carl er al heel lang niet meer is en dat toen hij nog leefde we heus niet zoveel tijd met elkaar doorbrachten. Zo vlak voor zijn dood zagen we elkaar misschien eens per jaar. 'Natuurlijk mis je je broers,' zegt ze dan. 'Maar toch niet zo erg dat je er zelf akelig van wordt?' En daar heeft ze gelijk in. Dat wil ik niet.

Op andere dagen is het weer wat anders, de stemmen in mijn hoofd, bijvoorbeeld. Of het is weer zo'n dag waarop ik allerlei angst-aanjagende dingen moet aanhoren. Ook dan zet Melinda de feiten op een rij. 'Die stemmen roepen nu al jaren dat ze je gaan vermoorden, maar ze hebben nog niets geprobeerd. Ze zijn nep, ook al lijken ze voor jou volkomen echt.' Ook daarin heeft ze gelijk. Op de dagen dat ze niet bij me is probeer ik te bedenken wat ze op zo'n moment tegen me zou kunnen zeggen. En ik vergeet nooit om een ommetje te maken. Dat maakt mijn hoofd weer helder. Meestal brengt een goeie wandeling me weer tot rust.

Vandaag, hier in mijn stoel, voel ik me veilig. De dingen drukken niet zo zwaar op me en niets kan mijn humeur vergallen. Er staat iets speciaals te gebeuren, de eerste vertoning van een film. Hij heet *Love and Mercy* en gaat over mijn leven. Niet mijn hele leven – deze stoel en dit boek vallen erbuiten – maar over mijn muziek en mijn worsteling met mijn psychische aandoening, zowel in de sixties als later. De film beslaat duizenden dagen. Goeie dagen, topdagen, en slechte dagen die in goeie veranderden, wat een van de hoofdthema's is van

deze film, en van mijn leven. Het is vooral het liefdesverhaal tussen mij en Melinda, en hoe ze aan de slag ging om mij te bevrijden uit het hellegat dat dr. Landy voor me had gegraven. Melinda en ik werkten met tussenpozen al jaren aan deze film, een film die het echte verhaal zo goed mogelijk laat zien. En het duurde bijna twintig jaar om hem eindelijk af te krijgen, ongelooflijk hè?

De filmvertoning is niet vandaag, maar binnenkort. Vandaag is een gewone dag. Zo meteen sta ik op, kam ik mijn haren en stap ik in mijn auto voor een ontbijtje. Onderweg naar de deli is er een stoplicht dat eeuwig op rood staat, bijna negen minuten. Misschien dat ik daarna nog even naar mijn zoon Dylan ga kijken als-ie aan het basketballen is. Hij is elf en al een kleine belofte. Vroeger kwam ik vaker naar hem kijken, maar sinds mijn rugoperatie gaat me dat minder gemakkelijk af. Dylan drumt ook een beetje. Hij kan zich er lekker in uitleven. Misschien is het een goed plan als ik hem piano leer spelen.

Als ik tegenwoordig thuis wakker word, voel ik me blij om hier te zijn. Meer dan twintig jaar geleden wist ik niet eens hoe ik me voelde. De dokter had net voorgoed de voordeur achter zich dichtgetrokken. Hij heette Eugene Landy, en ik was zijn patiënt. 'Ik neem afscheid, want mijn bevoegdheid is ingetrokken,' zei hij. 'Tot ziens, Brian.'

Ik zei niets terug. Ik was blij dat hij opstapte. Toen ik zijn rug van me weg zag lopen, voelde het alsof het weer eb werd. Zijn vertrek betekende mijn vrijheid. De hele geschiedenis kent verhalen over tirannen die hele landen in hun ijzeren greep gevangen houden. Dr. Landy was een tiran die over één persoon regeerde, en die persoon was ik. Hij bepaalde waar ik heen ging, wat ik deed, met wie ik omging en wat ik at. Dat deed hij door me te bespioneren, me door anderen te laten bespioneren, tegen me te schreeuwen, me vol te proppen met medicijnen die me in de war maakten. Als je iemand wilt helpen door zijn persoonlijkheid uit te gummen, in hoeverre is

diegene daar dan mee geholpen? Ik zou het niet weten, maar mij hielp hij in elk geval van de wal in de sloot.

Soms komen oude herinneringen boven op momenten waarop je dat juist niet verwacht. Misschien kan dat ook niet anders als je een leven als het mijne hebt geleid: samen met mijn broers, mijn neef en mijn schoolvriend een band beginnen, met mijn vader als manager. Meemaken hoe mijn vader langzaamaan onmogelijk wordt, hoe ik langzaamaan onmogelijk word; vrouwen van wie ik hou komen en gaan, er worden kinderen op de wereld gezet, mijn broers worden ouder, overlijden. Sommige gebeurtenissen vormden me, andere beschadigden me. Soms was het verschil nauwelijks aan te geven. Als mijn vader weer eens een woedeaanval had en naar me uithaalde, was dat dan iets wat me vormde of me beschadigde? En dat ik stemmen in mijn hoofd hoorde en besepte dat die nog wel een tijdje zouden blijven?

Als ik thuis in mijn stoel zit, probeer ik alles te bekijken. Zo ben ik altijd al geweest. En ik probeer ook geen geluidje te missen. De geluiden in de studio, en daarbuiten, de stemmen in mijn band, en in mijn hoofd, ik heb er altijd naar geluisterd. Ik zoog ze in me op, kon er niet mee stoppen. Maar als ze in mijn hoofd zaten kon ik er soms niet mee omgaan. Dat was een van de redenen waarom ik muziek maakte. Muziek is iets prachtigs. Liedjes verzachten de pijn, gaan de wijde wereld in en helpen anderen, waardoor ik me ook weer beter voel. Of dat het hele verhaal is, weet ik niet, maar wel een deel ervan. De worstelingen met mijn vader, de ruzies in de band, de psychische problemen die er in mijn herinnering altijd al waren; het zijn allemaal zaken waarmee ik op mijn eigen manier probeerde om te gaan. Ben ik sterk? Zelf zou ik denken van wel. Het enige wat ik zeker weet, is dat ik er nog ben.

Ik denk aan een foto. Of eigenlijk, een foto in een foto; van mij ergens begin jaren zeventig, liggend in bed en kijkend naar de hoes-

foto van *Sunflower*, de Beach Boys-lp uit 1970. De foto's, van mij, mijn broers Dennis en Carl, mijn neef Mike Love, Al Jardine en Bruce Johnston. De hele band, maar meer dan dat: mijn dochter Wendy staat er ook op, net als Mikes kinderen Hayleigh en Christian, Carls zoon Jonah en Als zoon Matt.

De foto werd gemaakt op de Hidden Valley Ranch, Dean Martins huis vlak bij Thousand Oaks. We waren wat aan het dollen op de golfbaan. Ricci Martin, Deans zoon, maakte de foto. Hij was een rustige jongen en goed bevriend met mijn broer Carl. Ricci nam later een album op, *Beached*, dat werd geproduceerd door Carl en waarop Dennis drumde. Echt een leuke plaat. Er staat een prachtig nummer op, geschreven door Carl: 'Everybody Knows My Name.'

Op de hoesfoto van *Sunflower* zie je ons gekleed in rode, witte en blauwe kleren en de groepsfoto is omlijst met een oranje band met daarop de naam van de groep en met de titel onder een regenboog. Ik was helemaal in het wit, wit overhemd, witte broek, witte schoenen. Ik kijk omlaag, deels omdat Wendy, in het roze, op mijn schoot lag. Ik oog kalm, misschien niet blij, maar ik vorm wel het middelpunt. *Sunflower* was de eerste plaat die we voor Brother/Reprise Records opnamen, na tien jaar bij Capitol Records onder contract te hebben gestaan.

Foto's kunnen misleidend zijn, en de hoesfoto voor *Sunflower* was dat zeker. Ik lijk het middelpunt van de band te zijn, maar toen de plaat uitkwam, was dat allang niet meer het geval. Sommigen zullen beweren dat ik me terugtrok, anderen dat ik naar de zijlijn werd gedwongen. Misschien ligt de waarheid ergens in het midden. Wat ik wel zeker weet, is dat alle jongens in de band ieder hun eigen ideeën hadden over welke muziek ze wilden maken, hoe ze die live wilden brengen en wanneer we nieuwe dingen moesten proberen of juist op de bekende formule moesten terugvallen. Omdat *Sunflower* onze eerste plaat voor Reprise was, wilde ik alleen maar met nieuwe dingen komen. Ik vond zelfs dat we onze naam moesten veranderen in Beach, want we waren immers geen jongens meer. Ik gooide het in

de groep, maar niemand zag het zitten. Het zou onze fans alleen maar verwarren. We moesten aan onze carrières denken, wat betekende dat we de verkoop moesten garanderen.

Niet alleen had ik weinig vat op de groep, maar ook op mezelf. Wanneer merk je dat er opeens iets niet klopt? Begon het aan boord van dat vliegtuig, op weg naar Houston, toen ik helemaal flipte en besloot dat ik niet langer met de band kon touren? Begon het in de jaren veertig, toen mijn vader me een hens voor mijn kop gaf omdat mijn gedrag hem niet aanstond? Begon het in de jaren zeventig, met drugs, of werd de kiem voor de psychische problemen waar niemand raad mee wist al veel eerder gezaaid? Wat maakt het eigenlijk uit? Waar het om ging, was dat het maar niet ophield. Toen *Sunflower* uitkwam, voelde ik me zwaar onzeker. Het leek wel of ik weggleed van mezelf. De periode in mijn leven waarin ik volkomen zelfverzekerd de studio naar mijn hand zette, lag achter me en ik had geen idee wat me te wachten stond. Hoe kon ik die beheersing en die zelfverzekerdheid heroveren? 'Egosterfte', zo noemde ik het ooit, en ik had geen idee of zelfs maar een stukje van dat ego het zou overleven.

Ik kon toen nog niet weten dat ik een kleine vijftig jaar later op een min of meer stabiele en gelukkige plek zou zijn beland; niet verlost van de oude demonen, maar wel een stuk wijzer over hoe ermee om te gaan. En ook niet dat ik daarvoor wel eerst door een nog dieper dal moest. Een paar jaar na de release van *Sunflower* was het flink bergaf gegaan. Met mij. Mijn lijf zat vol drugs en alcohol en mijn hoofd vol slechte ideeën. De slechte ideeën waren zowel oorzaak als gevolg van dat andere. Zoals ik al zei werden psychische stoornissen destijds niet op een normale manier behandeld. Men ontkende zelfs dat ze bestonden. Er rustte een taboe op en over hoe ermee om te gaan bestonden allerlei merkwaardige ideeën. In die dagen kwam ik doorgaans mijn huis niet uit, en zelfs binnen deed ik niet veel. Ik wist me geen raad, want ik was gedeprimeerd, wat maakte dat ik aankwam, waardoor ik nog depressiever werd. Op een gegeven mo-

ment woog ik bijna honderdvijftig kilo. Ik trad niet op met de band. Ik kon nummers schrijven, maar daar kwam steeds meer de klad in. Ik schreeuwde om hulp en de mensen om me heen gingen naarstig op zoek.

En dus kwam de dokter langs. Marilyn, mijn toenmalige vrouw, belde hem. Het was het jaar van de *Bicentennial*, het jaar dat Amerika zijn tweehonderdjarig bestaan vierde, en alles was rood, wit en blauw, net als op de *Sunflower*-hoes. Het leek wel Onafhankelijkheidsdag, maar dan het hele jaar door. Alleen geloofde dr. Landy niet in onafhankelijkheid. Hij wilde dat ik afviel en gezonder ging leven. En dat pakte hij aan door zichzelf in het middelpunt van mijn leven te plaatsen. Vierentwintiguurstr therapie, zo noemde hij het. Meer uren had een dag niet. Toen mijn vrienden me opzochten nam dr. Landy eerst een gesprek met ze af om er zeker van te zijn dat ze aan zijn maatstaven voldeden. Als ik vrienden mocht ontvangen, was dat nooit alleen. Dr. Landy zorgde altijd dat er iemand, soms meer dan één persoon, bij me was om me in de gaten te houden. Hij wilde er zeker van zijn dat niemand drugs of andere ongezonde dingen voor me meebracht.

Ik zou liegen als ik zei dat zijn methode niks uithaalde. Van 150 kilo slonk ik naar zo'n 83 kilo, mijn normale gewicht. In het footballteam van de middelbare school was ik quarterback geweest en toen woog ik ook zoveel. Ik had al bijna geen tien jaar meer met de band opgetreden, met uitzondering van een paar shows, twee op Hawaï in 1967, eentje in de Whisky in Los Angeles in 1970 en een paar shows in Seattle kort daarna. Maar normaliter kreeg je mij het podium niet op. In 1976, na een paar maanden onder Landy, lukte het me om in Oakland live een paar nummers mee te doen, en daarna een hele show in Anaheim, die werd opgenomen voor tv. Ik zong lead op slechts één nummer, 'Back Home', een nummer van ons nieuwe album dat op het punt stond uit te komen, *15 Big Ones*. De boodschap was duidelijk: naar huis.

Dr. Landy bleef dat jaar eigenlijk maar kort. Hij boekte wat resul-

taten, maar ging daarna te ver. Hij bemoeide zich met van alles en nog wat en ik kwam erachter wat hij daarvoor rekende. Daar was ik nogal kwaad over en ik sprak hem erop aan. Niemand wilde eigenlijk iets zeggen. Ik haalde uit, hij mepte terug en daarmee was de kous af. Voorlopig althans.

Toen hij was opgestapt ging het een stuk beter. We brachten een paar goeie platen uit, niet alleen *15 Big Ones*, maar ook *Love You*, in 1977. Maar toen keerden de slechte jaren weer terug, en 1978 ont-popte zich als een van de meest verschrikkelijke jaren uit mijn leven. Ik belandde in een psychiatrische inrichting in San Diego. Daarvan-daan belde ik Marilyn en vroeg om een echtscheiding. Ik was mijn gedachten en mijn lichaam niet langer de baas. Het was niet de eer-ste keer dat ik me zo voelde, maar in zekere zin was dit wel de heftig-ste periode als je kijkt naar hoe ik ermee omging. Ik zoop Bali Hai-wijn, snoof coke, rookte sigaretten en mijn gewicht bereikte een record. Op een gegeven moment stond de weegschaal op 141 kilo.

Het ging ten koste van zoveel. Onder andere de muziek. Platenla-bels bleven maar vragen om nieuwe albums. Hoewel, 'vragen' is misschien wat te beleefd gezegd. Ze zaten er gewoon op te wachten en met een 'nee' hoefde je niet aan te komen. En dus gingen we aan de slag. Met als resultaat platen waarop te horen was hoe de band in allerlei verschillende richtingen werd getrokken en daardoor stuur-loos klonk. Albums als *M.I.U Album* uit 1978, *LA (Light Album)* uit 1979, en *Keepin' the Summer Alive* uit 1980. Bij de meeste fans sloe-gen ze niet echt aan en sommige fans weten niet eens van het be-staan van deze platen af. Mij schieten maar een paar goeie nummers te binnen, zoals 'Good Timin'' en 'Goin' On', maar in het algemeen geldt: het ene oor in, het andere oor uit. Ik heb ook weinig aan deze platen bijgedragen, daarvoor was ik er te slecht aan toe. Hetzelfde gold voor de optredens. In maart 1979, ongeveer een dag nadat ik uit de inrichting was ontslagen, nam ik het vliegtuig naar New York voor een concert in de Radio Music City Hall. Ik was in alle opzich-ten volkomen onvoorbereid, wist nog net 'California Girls' uit te

zingen en zocht toen meteen de coulissen op. Er was een tournee waarbij ik bas speelde en bijna het hele concert als een standbeeld op een versterker zat. Mijn zanginbreng slonk, totdat er alleen nog het middenstuk van 'Surfer Girl' overbleef (*'We can lie and surf together'*), het eerste couplet van 'Sloop John B' en dat was het eigenlijk wel.

Ik herinner me nog wel een concert uit 1982, in het Westbury Music Theatre in New York. Het podium draaide langzaam rond. We speelden 'Do It Again'. Opeens schoot ik in de lach en ik kon niet meer ophouden. Mijn sigaretten lagen op de piano en ik wist ze te pakken te krijgen. We lasten een pauze in, waarna ik het podium weer opstapte en ik, terwijl we langzaam rondraaiden, zittend langs de rand een sigaret opstak. Ik lachte, maar er was niets grappigs aan. Ik begon te kuchen en kreeg geen lucht meer. Een paar weken later ontving ik een brief waarin stond dat ik blut was en uit de band was gezet. Dat eerste klopte niet. Het tweede wel, in zekere zin. Inmiddels was iedereen wel klaar met mijn Bali Hai-wijn, drugs, sigaretten en gegrinnik.

Ditmaal waren het The Beach Boys die bij dr. Landy aanklopten. Het was, op Dennis na, een groepsbesluit geweest. Ik heb het vermoeden dat ze verder ook niet wisten wat ze moesten doen. Landy bracht me meteen naar Hawaï, waar hij me op een regime zette. Lichaamsbeweging en verder geen drugs of niets. Ik moest volledig afkicken. Ik had er bijna een week voor nodig, maar het lukte me. Die week werd ik clean, maar het viel niet mee. Ik lag te kronkelen in bed, gilde en greep me vast aan de lakens. Nog nooit eerder voelde ik me zo elendig.

Ook nu weer was zijn opvatting dezelfde als daarvoor, namelijk dat de mensen om me heen een onderdeel van het probleem waren. Wat inhield dat iedereen moest oprassen. Caroline, mijn toenmalige vriendin, was daar een van, ook al deed ze helemaal niets verkeers. Het was gewoon treurig. Maar ik werd algauw volgepompt

met alles wat dr. Landy me voorschreef, waardoor mijn herinneringen aan haar gewoon vervaagden.

Die eerste keer had dr. Landy wat succesjes geboekt. Zijn methode was niet perfect, maar had me verlichting gegeven. Nu was er van dat laatste geen sprake. Verlichting zou min of meer gelijkstaan aan vrijheid, en dat laatste, daar geloofde hij niet in. Hij schreef steeds meer pillen voor, die hij vitaminen noemde. Hij regelde meisjes om me gezelschap te houden, speelde spelletjes met me door zijn hand op mijn been te leggen en me te vragen of ik voor iemand speciale gevoelens koesterde. Hij organiseerde barbecues bij mij thuis, maar in plaats van mijn vrienden of mijn familie uit te nodigen, vroeg hij zijn eigen familie en collega-artsen. Hij kwam met grote plannen – terug naar Hawaï en daarna naar Londen – die zonder reden weer van tafel verdwenen. Zo nu en dan mocht ik een margarita. Hij schreeuwde zo hard dat ik tranen in mijn ogen kreeg.

Soms raapte ik de moed bijeen om hem een beetje te confronteren. ‘Gene,’ vroeg ik dan, ‘waarom ben je hier?’ Waarop hij dan geen antwoord gaf, maar een wedervraag stelde: ‘Heb je gegeten op een tijdstip dat dat niet mocht?’ of ‘Waarom ben je zo smoezelig?’ Hoe dat kwam wist ik niet. Er zaten eetvlekken op mijn kleren, ik knipte mijn nagels nauwelijks, en het werd ook niet voor me gedaan. Ik kon me niet concentreren vanwege de medicijnen, maar dat wilde ik ook niet, want ik schaamde me en ik was bang. Het was een periode waarin ik van zonsopgang tot zonsondergang alleen maar de minuten aftelde tot ik eindelijk weer kon gaan slapen. Misschien dat ik wat oude vrienden tegen het lijf ben gelopen, of wat met familieleden heb gesproken die zich afvroegen waar de echte Brian was gebleven, en terecht.

Gene duldde geen mensen om me heen en wilde dat ik in alle opzichten van hem afhankelijk was. Zijn werkwijze kon wreed zijn, wat me soms weer aan mijn vader deed denken, wat verkeerd leek. Landy had niet het recht zich een vader te voelen terwijl hij zich zelfs

nog veel slechter gedroeg dan mijn eigen vader. Hij was bozer. On-eerlijker. Of de boosheid zich ook paarde aan liefde? Ik had geen idee. Je wilt je losmaken van je vader, je vrijheid veroveren. Je zet je hakken in het zand, en soms doen vaders dat ook. Maar met Gene leek het wel of hij dat helemaal niet van me wilde. Hij huurde een vrouw in die Gloria Ramos heette, om voor me te koken. Eerst lichtte hij me in over haar komst, dat ze al voor hem werkte en nu ook voor mij ging koken en zo nu en dan boodschappen zou doen. Haar voorgangster, ze heette Deirdre, was maar kort gebleven.

Aanvankelijk had ik zo mijn twijfels over Gloria, want ze werkte immers voor Gene. Dat maakte me bang. Maar ik observeerde haar en kwam tot de slotsom dat ze anders was dan die andere lui die voor hem werkten.

Gloria sprak gebrekkig Engels, maar ik sprak een beetje Spaans en dus kon ik met haar praten. Er was een liedje dat 'Cuando Calienta el Sol' heette, ofwel 'Als de zon opwarmt'. Dat zong ik dan en speelde er wat piano bij. Een tijdje was zij mijn enige maatje. Ik was dol op frozen yoghurt, maar Gene verbood het me, en dus kocht Gloria het voor zichzelf en mocht ik meesnoepen. Soms keken we samen tv, en soms, als ik daar geen zin in had, vroeg ik haar de gordijnen en luxa-flexen dicht te trekken en me gewoon in het donker te laten zitten. Maar dat weigerde ze. Die deur moest open blijven, zei ze, terwijl ik hem om allerlei redenen juist dicht wilde hebben. Zoals, bijvoorbeeld, vanwege de muggen. Die konden je steken, waardoor je ziek werd. Waarop ze zei dat daar medicijnen voor waren, maar ik vroeg me af of die wel werkten.

Soms schetste ik het hele plaatje voor haar, als een manier om het ook voor mij helder te maken. Dan vertelde ik dat ik vanwege The Beach Boys een beroemdheid was, dat ik dingen had gecreëerd waar mensen van hielden, en dat ik bang was dat ik dat niet meer zou kunnen. Dan antwoordde ze dat het niemand iets kon schelen. Maar dan niet in negatieve zin; ze bedoelde dat niemand het iets kon schelen omdat ze me niet om hen heen hadden, en dat gewoon gezond

zijn net zo belangrijk was. Ik moest huilen en ze vroeg me wat ze voor me kon doen, maar daarop had ik gewoon geen antwoord. Ik wilde dat ze bleef, want zo voelde ik me veilig.

Uiteindelijk stapte Gene op. Daarvoor waren heel wat redenen, maar de druppel was toen ik Melinda leerde kennen en ze uiteindelijk genoeg inkijkjes in mijn leven had verzameld om te kunnen zien wat Gene in zijn schild voerde. En dat ik, ook al had hij me ooit de helpende hand gereikt, niet langer op zijn hulp hoefde te rekenen. Dankzij Melinda, die mijn moeder en mijn broers belde en meehielp om de overtredingen van Landy aan het licht te brengen, konden Carl en zijn advocaten aan de slag om me uit deze situatie te bevrijden en kreeg ik meer moed. Toch bleef Gene, ook toen het anderen duidelijk werd dat hij me van de wal in de sloot hielp, nog een tijdje plakken. Hij ging zich met mijn muziek bemoeien. Ik herinner me een knallende ruzie. Hij was begonnen me maandelijks iets van vijftwintigduizend dollar te factureren voor mijn behandeling. Het precieze bedrag weet ik niet meer, maar er waren nog zoveel andere uitgaven. Hij woonde in mijn huis in Pacific Palisades, richtte de boel opnieuw in op mijn kosten, verdween met zijn gezin voor een maand naar Hawaï en stuurde mij de rekening. En ondertussen namen de maandlasten alleen maar toe. Op een dag, eind jaren tachtig, dook ik er eens in: ik kwam op dertigduizend dollar. Begin jaren negentig keek ik opnieuw, en nu was het vijfendertigduizend dollar. Dit kon ik niet over mijn kant laten gaan. 'Wat is dit voor factuur?' vroeg ik hem. Hij keek me aan alsof hij de vraag niet begreep, maar hij begreep het best. 'Ik dacht, ik vraag wat meer,' antwoordde hij ten slotte. Ik schoot uit mijn slof, waardoor het bij mij begon te dagen dat zijn dagen geteld waren.

Toen Gene eindelijk voor de tweede keer opstapte, probeerde ik mezelf weer in het gareel te krijgen. In bepaalde opzichten was ik blij. Het voelde alsof een enorme last van mijn schouders was gevallen. Mijn tred was lichter. Toch waren er nog steeds dagen waarop ik te

gedepimeerd was om ook maar iets te doen. Naar een restaurant of een film zat er niet in. Me kwaad maken was het enige wat hielp, maar wát me kwaad maakte, wist ik niet echt. Ik kon een blik tegen de muur smijten of tegen iets aan trappen, maar daarmee was het probleem niet echt opgelost. Toch werd ik geleidelijk aan weer mezelf. Het had even tijd nodig, maar die ellende had dan ook negen jaar geduurd.

Of was het eerder dertig jaar? Ik vertelde al dat ik niet precies weet hoe ver ik terug moet op de tijdbalk van mijn leven om het moment aan te wijzen dat me uiteindelijk naar Landy zou voeren, maar kerst 1964, zo weet ik zeker, is een van de punten die wordt gepasseerd. Ik zat met de band in het vliegtuig naar Houston voor een optreden in de Music Hall aldaar. Nog maar een paar dagen daarvoor waren we vanuit Tulsa, waar we in de nieuwe arena hadden gespeeld, teruggekeerd naar Los Angeles. Op de luchthaven raakte ik langzaam een beetje van mijn à propos, althans zo voelde het. Mijn eerste gedachte was dat het met mijn huwelijk te maken had, want ik was net een paar weken getrouwd met Marilyn. Ik was een jonge echtgenoot, pas eenentwintig, en zij was zelfs nog jonger, nog maar zestien. Ik was blij dat we getrouwd waren, maar ook bezorgd. Mijn ideeën over liefde en romantiek waren nogal onduidelijk. Hoe kun je ooit weten of je de ware bent voor de ander, of dat de ander de ware is voor jou? Een paar maanden eerder zaten we gezellig ergens met z'n allen en toen viel me op dat de manier waarop ze met mijn neef Mike kletste op mij een beetje té intiem overkwam. Die avond kreeg ik het maar niet uit mijn hoofd.

'Vind je hem leuk?' vroeg ik.

'Zeker,' antwoordde ze. 'Hij is echt een leuke gast.'

'Nee, ik bedoel, vind je hem léúk?' vroeg ik.

'Dat is echt belachelijk.'

'O ja? Wees eerlijk tegen me.'

Ze probeerde me gerust te stellen, wat uiteindelijk lukte, maar eenmaal op de luchthaven spookte het nog altijd door mijn hoofd.

Maar het was slechts één onderdeelje van het grote geheel waarop ik zo snel grip verloor dat ik het niet meer kon bijhouden. De band had een gigastatus. We waren meer dan beroemd. Toen we in 1962 met 'Surfin' Safari' in Zweden op nummer één belandden, konden we alleen maar lachen. Nummer één in Zweden. Maar 'Surfin' Safari' kraakte in de vs de top twintig en daarna leek het wel of we de ene na de andere top tien-hit hadden: 'Surfin' U.S.A.', 'Surfer Girl', 'Be True to Your School', 'Fun, Fun, Fun'. Hoger leken we niet te komen vanwege The Beatles. In februari 1964 waren ze te gast in *The Ed Sullivan Show* en in april dat jaar hadden ze de hele *Billboard* top vijf gekaapt. Die week stonden wij op dertien met 'Fun, Fun, Fun'. In mei kwamen we met 'I Get Around', dat, met songs als 'Chapel of Love' (The Dixie Cups), 'My Guy' (Mary Wells) en 'Can't Buy Me Love' (The Beatles) nog altijd in de bovenste regionen, de top twintig haalde.

Maar in juli veranderde er iets. De *Billboard*-lijst werd niet langer aangevoerd door een liedje van The Dixie Cups, Mary Wells of The Beatles, maar door ons. 'I Get Around' stond op één, met 'My Boy Lollipop' op twee. Ik kon mijn ogen niet geloven. Wat nou Zweden? 'I Get Around' werd bovendien onze eerste gouden plaat. En onze platen werden niet alleen door een hoop mensen gekocht, maar ook besproken. Zo werden we de nieuwste, grote ontdekking na The Beatles genoemd, ook al brachten we al jaren platen uit. Sommige mensen vonden ons zelfs beter, onze nummers interessanter, verfijnder of opbeurender.

Dat we in september bij Ed Sullivan 'I Get Around' en 'Wendy' speelden, was de klap op de vuurpijl. We hadden gestreepte overhemden en witte broeken aan, en dat werd zo'n beetje ons uniform, het Beach Boys-equivalent van het Beatles-kapsel. Dat was het beeld dat beklifde. Het podium zag er te gek uit. Iemand was op het idee gekomen om ons tussen een paar hot rods te zetten. Ik kreeg niet alles mee, want ik stond te spelen, maar ik heb het daarna wel teruggezien. Het gegil van de meisjes als ze een close-up van Dennis achter de drums laten zien heb ik altijd geweldig gevonden. En tijdens

'I Get Around' deed Mike een geinig dansje terwijl Carl zijn gitaar-solo gaf. Tijdens *The T.A.M.I. Show*, een maand later, deden we nog eens vier nummers. Dat was echt een waanzinnig concert: niet alleen wij speelden er, maar ook The Miracles (met Smokey Robinson, een van de grootste zangers en songwriters ooit), The Supremes (met Diana Ross), Marvin Gaye, Lesley Gore, Jan and Dean, James Brown, The Rolling Stones en zelfs Chuck Berry. Toch niet te geloven, zo'n line-up? En wij stonden er middenin.

Het maakte me blij, maar ook verward. Toen ik pas begon, wilde ik gewoon samen met mijn broers en vrienden muziek maken en de zakelijke kant aan mijn vader overlaten, want hij was onze manager. We waren in alle opzichten een familieband. Maar in het jaar dat we doorbraken, veranderden er dingen. Ik vond het eng. We gingen als een raket. Ik was een beetje een naïef ventje, liet het niet echt tot me doordringen dat we beroemd waren. Zo nu en dan wel, maar ik was zo druk bezig met opnemen, liedjes schrijven en touren dat ik gewoon de tijd niet had om even rustig te gaan zitten en het een en ander te laten bezinken. En dus was er alleen maar dat opwindende gevoel dat ook een beetje misselijkmakend was. We gingen bergopwaarts, maar wat konden we daarboven verwachten, stel dat we nog hoger klommen? En wat als je uitgleed? Het maakte me bang en nerveus. Ik sloot mijn ogen en probeerde me niet te laten kennen.

Maar bij de gate op de luchthaven, in december, toen we naar Houston vlogen, voelde ik me lang zo flink niet meer. 'Ik wil niet aan boord,' zei ik tegen de jongens.

'Ik zou niet weten hoe we anders in Houston komen,' was Mike's reactie.

'Ik kan niet mee, ik ga niet mee.' Ik belde mijn moeder en vroeg haar om me op te komen halen. Ze lachte wat en antwoordde dat ik me geen zorgen hoefde te maken. Ze had me net zo goed kunnen adviseren om gewoon mijn ogen dicht te doen.

We stapten in. We raasden over de startbaan, stegen op en begonnen hoogte te winnen. Wat konden we daarboven verwachten, stel

dat we nog hoger klommen? Ik hoorde de andere jongens met elkaar kletsen. Dennis zei iets over een meisje dat hij terug moest bellen, Carl iets over de harmonieën van 'I Get Around'. Daarna dromden mijn gedachten samen en kreeg ik een black-out. Tenminste, zo voelde het. Voor mijn omgeving leek het alsof ik al schreeuwend en met mijn handen tegen mijn hoofd gedrukt in het gangpad viel.

Toen we in Houston waren geland, reden we direct naar het hotel. Eenmaal op mijn hotelkamer kalmeerde ik iets, wat nog niet wil zeggen dat ik echt tot rust kwam. Mike en Carl kwamen even kijken. Ik staarde naar het raam alsof het een muur was. Er gebeurde zoveel in mijn hoofd, maar ik wist er totaal geen raad mee.

Terwijl de rest van de band de concerten afwerkte, vloog ik de volgende dag linea recta naar huis. Glen Campbell verving me de avond daarna in Dallas. Daarvandaan gingen ze verder naar Omaha, Des Moines, Indianapolis en Louisville. Toen ze eenmaal terug waren in LA riep ik iedereen bij elkaar. 'Ik speel niet meer met de band mee,' liet ik ze weten.

'Hou je ermee op?' vroeg Carl.

'Nee. Ik zeg alleen dat ik niet meer het podium op ga. Ik wil thuisblijven en nummers schrijven.'

Aanvankelijk geloofden ze het niet, maar ik hield lang genoeg vol om ze er ten slotte van te overtuigen dat ik het meende. Glen nam het nog een tijdje voor me waar, maar al snel wilde hij op zijn eigen houtje aan de bak, en dus huurde de band een jongen in die Bruce Johnston heette. Bruce was huisproducer bij Columbia Records en speelde daarvoor bij een band genaamd The Rip Chords. Hij had ongeveer dezelfde falsetto als ik.

Ik bleef thuis en schreef nummers. Aanvankelijk was het ideaal. Ik werkte aan wat songs waarvan ik vond dat ze grensverleggend waren. Zo ontstonden *The Beach Boys Today!*, *Summer Days (And Summer Nights!!)*, en daarna *Pet Sounds*, dat de deur opende naar *SMiLE*, waarna de deur stevig dichtviel. Ondertussen begon de druk weer toe te nemen en kreeg ik weer black-outs. En ook keerden de stemmen in

mijn hoofd terug. Steeds vaker nu. Ik deed mijn best om al die waanzinnige muziek tot stand te brengen en de band repeteerde zich een ongeluk. Ik kon de druk niet langer aan, wist soms niet hoe ik de tijd moest verdelen tussen in mijn eentje op nummers broeden en luisteren als de anderen ze speelden. Live meedoen was sowieso al uit den boze, maar er waren momenten dat ik vreesde dat ik het zelfs in de studio niet ging redden.

Ik had geen idee wie ik in de arm kon nemen. Voor de andere jongens hield ik het min of meer verborgen. Misschien dat ik het een beetje heb aangekaart, maar uit de manier waarop ze luisterden kon ik wel afleiden dat ze het niet echt begrepen. Op een keer vertelde ik het mijn vader. Hij kneep zijn ogen iets toe en zei: 'Stel je niet aan. Je bent toch geen kind? Trek die deur achter je dicht en schrijf eens een paar goeie nummers.'

En dat deed ik. Ik schreef een paar goeie nummers. Maar ondertussen zakte ik steeds dieper weg. Pas later, veel later, zou ik op een kring van mensen kunnen terugvallen die me bij konden staan als ik weer een terugval had. Toen had ik dat niet, ik had alleen maar problemen. Mensen keken naar waar ik mee bezig was zonder er echt oog voor te hebben. Dan was het van: 'Brian? Een beetje een excentrieke jongen.' of 'O, da's typisch Brian.' Niemand die de moeite nam om eens goed te kijken wat er met mij en mijn verstand aan de hand was en me daar weg te halen.

Toen dr. Landy opstapte, liet hij me aan mijn lot over. Ik had geen idee wat ik met deze nieuwverworven vrijheid aan moest. Ik leefde al een tijdje volgens een dagelijks regime en om daarvan verlost te zijn voelde in veel opzichten heel ontspannend. Ik zat nu in een soort wachtpatroon, maar dat voelde niet onaangenaam. Ik doodde de tijd meestal met Melinda. We lunchten samen en reden wat rond, en gingen bijna elke avond naar Hollywood Boulevard en de film. Melinda lachte altijd als ik weer eens honderden dollars aan souvenirs uitgaf, alsof ik een toerist of een 'troep-aholic' was. Soms luisterden

we naar de radio, K-Earth 101, in Los Angeles. Ze draaien oldies en hebben een enorm bereik. Naar het zuiden zelfs tot San Diego en naar het noorden tot aan Bakersfield. Toen we net aan de weg begonnen te timmeren, heette het Boss Radio. Ze gingen van start in 1941, vlak voordat ik werd geboren en ze zenden uit vanaf Mount Wilson in het San Gabriel-gebergte. Mijn achternaam heeft niets met die berg te maken, maar het is wel een leuk toeval. 's Avonds luisterden Melinda en ik naar artiesten als Johnny Mathis, Nat King Cole, Randy Newman en Kenny G.

Muziek fladderde om me heen als een verleidelijke gedachte. Een van de eersten die ik na Landy's vertrek belde, was Andy Paley. Andy had al een groots verleden in de popmuziek. Hij werkte met allerlei artiesten en heeft met mij aan mijn eerste soloplaat gewerkt. Was Landy het slechte nieuws, dan was Andy de goede tijding. Toen ik weer zin kreeg in muziek, belde ik hem op. 'Laten we wat nieuwe dingetjes gaan schrijven,' stelde hij voor.

We kwamen met 'Soul Searching', met 'Desert Drive', met 'You're Still a Mystery'. We schreven ze met The Beach Boys in gedachten, want Don Was – de producer en bassist – wilde een Beach Boys-album, wat uiteindelijk niet doorging omdat Carl de nummers niet zag zitten. Vraag me niet waarom. Daarna zou Sean O'Hagen, van de High Llamas, ze gaan opnemen. Ook daar kwam niets van terecht. Het hele project ging als een nachtkaars uit. Maar goed, we schreven die nummers niet in een grote, dure studio; we gebruikten zelfs niet eens de viersporenrecorder in mijn huis. We zongen en speelden, en legden de boel vast op een gewone gettoblaster. Nadat we flink aan de nummers hadden geschaafd en het tijd werd om te oogsten, boekten we een studio voor me. Ik haalde vrienden als Danny Hutton erbij, die bij Three Dog Night zong. Hij hielp mee om alles netjes uit te werken. Het voelde allemaal zoals het destijds soms voelde, als vrijheid. Maar om alles in mijn eentje te doen, leek me te veel gevraagd. Ik had Andy nodig, in elk geval iemand die ik vertrouwde en die me enthousiast hield. Ik was doodsbang om weer met nieuwe

muziek te komen. Voor mij was het altijd een mix van angst en opwinding. Ik zat nog niet met een album in mijn hoofd en ik wist eigenlijk geen moment waar het allemaal op uit zou draaien.

Soms liet ik dr. Marmer wat nieuwe dingetjes horen. Steve Marmer, de arts die ik raadpleegde na Landy's vertrek, was een van degenen die me hielp mijn evenwicht te hervinden. Ze zeggen dat als je te maken hebt met psychische aandoeningen er drie dingen belangrijk zijn: een goed sociaal vangnet, de juiste medicatie en de juiste arts. Dat laatste kon je van dr. Marmer wel zeggen. Dr. Landy had me destijds de oren gewassen over muziek, over van alles. Dr. Marmer práátte met mij over muziek. Als ik vertelde dat ik aan muziek dacht, reageerde hij positief. Als ik hem een nieuwe song liet horen, of een stukje, dan was hij bemoedigend. En wanneer we over mijn gedachten en emoties spraken, dan hadden we het soms ook gewoon over muziek. En niet alleen die van mij, maar ook over klassieke muziek of zangers die we allebei goed vonden. Veel van wat ik dacht en voelde, of liever wilde wegdrukken, kwam pas naar buiten als ik het over muziek had. Later bezocht dr. Marmer een optreden van me en hij was zo opgetogen. Hij kon niet geloven dat de podium-Brian precies dezelfde persoon was als degene in zijn spreekkamer, dat ik op deze manier mezelf zo in de hand had. Eerlijk gezegd zal ik me op een podium nooit echt op mijn gemak voelen, maar ik weet hoe ik me erdoorheen kan slaan. En op mijn gemak of niet, het is wel een plek waar ik mijn ding kan doen.

Eind 1993 kreeg ik een belletje van Van Dyke Parks. Op *SMILE*, eind jaren zestig, had ik niet echt met hem samengewerkt, maar wel op 'Sail On, Sailor', begin jaren zeventig. Van Dyke belde me en vroeg of ik een nummer van hem wilde inzingen, iets wat mij op het lijf geschreven was, vond hij. Het heette 'Orange Crate Art'. Hij had het geschreven omdat sinaasappelen zo onlosmakelijk met Californië verbonden zijn, en ook omdat ze zeggen dat er niets rijmt op *orange*.

Ik antwoordde dat ik niet zeker wist of ik het wel aankon, en dus kwam hij langs om me over te halen. Ik had verder geen besognes, wat wel duidelijk was: ik zat in mijn slaapkamer en keek naar de tv. Niet naar een show of zo, maar naar het apparaat zelf. Ik vond het gewoon leuk om terug te denken aan al die oude programma's, al die shows die ik had gezien.

Van Dyke kwam binnen en haalde me over om wat te gaan opnemen. Toen ik kort daarna de studio in liep, bleek de apparatuur bij mij min of meer hetzelfde gevoel op te roepen als de tv. Ik vond het leuk om terug te denken aan alles wat er vroeger mee gedaan was. Maar wat ik ermee moest, ontging me even. 'Waarom ben ik hier ook alweer?' vroeg ik. Hij lachte, en antwoordde: 'Omdat ik een pesthekel aan mijn eigen stemgeluid heb.'

Ik zong het nummer in, en uiteindelijk nog een hele rits. Dat was niet wat ik me aanvankelijk had voorgesteld, en op sommige momenten was ik zo nerveus dat ik me misselijk voelde. Maar uiteindelijk hadden we een album, met dezelfde titel als dat ene nummer: *Orange Crate Art*. Alles was al voorbereid, dankzij Van Dyke. Hij had al mijn zangpartijen uitgeschreven, ik kwam binnen en zong de boel in. Daarna arrangeerde ik zelf mijn tweede en derde stem en legde ik de ene partij over de andere om zo het Brian Wilson-effect te creëren. De teksten gingen over Californië, wat het voor hem betekende, haar verleden en de mythes waardoor mensen anders tegen de geschiedenis aankijken. Op het laatst voegde hij er zelfs nog een stuk van Gerschwin aan toe: 'Lullaby'. Dat was helemaal zijn idee, maar ik kon me er goed in vinden.

Min of meer in dezelfde periode was er nog een tweede project gaande. Een project waarin ik over mijn schouder terugblikte; ik vond het nog altijd een beetje eng om vooruit te kijken. Don Was had eerder een balletje opgegooid om een plaat met me op te nemen, maar nu besloot hij een documentaire over mijn leven na The Beach Boys te maken, met als titel 'I Just Wasn't Made for These Times', een num-

mer van *Pet Sounds*. Voor de soundtrack kwamen we met het idee om een paar van onze oude nummers in een eigentijds jasje te steken. Ik luister niet zo vaak naar oude Beach Boys-muziek. Soms roept het nare herinneringen op, begrijp je? Maar er zijn momenten dat ik terugduik in het verleden, ik de platen erbij pak en ik mijn gedachten erover laat gaan. Niet over wat ik toen allemaal dacht, maar wat ze me in muzikaal opzicht te vertellen hebben.

Voor de soundtrack nam Don Was, zelf een prima bassist, met een stel geweldige muzikanten, zoals gitarist Waddy Wachtel en drummer Jim Keltner, de basistracks op. Daarna kwam ik erbij om alles in te zingen. We tackelden 'Caroline, No', een van de mooiste nummers van *Pet Sounds*, 'The Warmth of the Sun', en songs van mijn solo-album, zoals 'Love and Mercy' en 'Melt Away'. En we zorgden ervoor dat Landy's naam niet langer bij de credits stond, iets waartoe ik inmiddels juridisch gerechtigd was. Samen met mijn dochters Carnie en Wendy nam ik zelfs een nieuwe versie van 'Do It Again' op. Met z'n drieën zongen we mijn oorspronkelijke falsettopartij. Echt een geweldige versie, moet je vooral gaan beluisteren. Wendy vergezelde me naar *The David Letterman Show* om het te laten horen. Zenuwslopend maar leuk. Ik zat achter de piano, zij droeg haar laarzen en stond naast me. Billy West, een stemacteur voor tv, speelde gitaar en mocht de solo doen.

'Til I Die' sloot de soundtrack af. Het was een remake van een nummer dat oorspronkelijk op *Surf's Up* stond. Een van mijn treurigste liedjes en ook een van de beste Beach Boys-liedjes waarvoor ik alle muziek en alle teksten schreef. Ik weet nog wanneer ik het schreef. Ik maakte een wandeling langs het water en dacht aan hoe groots alles was en hoe klein ik daarbij afstak, hoe nietig. En niet alleen ik, maar iedereen. Deden mensen er zelfs wel toe? Het leven flitste zo snel voorbij dat het afgelopen was voor je er erg in had, maar ondertussen waren mensen hun hele leven op zoek naar zin en betekenis. Ik ging achter de piano zitten en probeerde de melodie te

pakken te krijgen die in mijn hoofd zat. Daarna schreef ik de tekst waarin ik al mijn emoties en gedachten over het voetlicht probeerde te brengen.

*I'm a cork on the ocean
Floating over the raging sea
How deep is the ocean?
How deep is the ocean?
I lost my way
Hey hey hey*

*I'm a rock in a landslide
Rolling over the mountainside
How deep is the valley?
How deep is the valley?
It kills my soul
Hey hey hey*

*I'm a leaf on a windy day
Pretty soon I'll be blown away
How long will the wind blow?
How long will the wind blow?
Ohhh*

Het wordt steeds melancholischer, maar dat 'hey hey hey' beurt de boel weer op, en daarna begint het weer opnieuw. Het is een golfbeweging, de beukende zee. Op *Orange Crate Art* staat een lied van Van Dyke, 'Palm Tree and Moon', met hetzelfde thema: 'When a comet comes out to fall / Why on earth do we feel so small?'

Ik was blij met mijn nieuwe materiaal. Niks geen toestanden meer waarbij iedereen een andere kant op wilde, zoals op sommige Beach Boys-platen uit de jaren zeventig en tachtig. Hier stonden alle neuzen dezelfde kant op. Maar toen ik me liet interviewen over de docu-

mentaire, voelde ik me niet op mijn gemak. De vragen over waarom ik zo lang weg was geweest, stonden me niet aan. Ik was nooit weg geweest, vond ik; was altijd gebleven waar ik was. Misschien dat mijn band afstand van me had genomen, of het publiek. Maar zelf was ik zo'n beetje blijven zitten waar ik zat, wat deels het probleem vormde. Ik wist zeker dat ik weer aan de slag moest, maar was er ook bang voor. Een van de grootste angsten was dat ik nooit meer op de oude manier muziek zou kunnen maken, niet omdat ik niet meer wist hoe, maar omdat anderen me het niet langer zouden toestaan. In deze periode schreef ik een paar nieuwe nummers met Tony Asher, destijds verantwoordelijk voor veel van de teksten voor *Pet Sounds*, misschien wel het meest befaamde Beach Boys-album. Na een jarenlange stilte kwamen we in de jaren negentig weer bij elkaar, met een paar nieuwe nummers als resultaat. Wanneer ze zouden uitkomen, was nog onzeker. Voor mij was het nog de vraag of ik een regulier album ging opnemen. Ik betwijfelde of ik dat wel kon.

Ik was er nog niet echt klaar voor, zo bleek. We namen een lied op, getiteld 'This Isn't Love', dat, ontdaan van Tony's tekst, op een instrumentaal album verscheen, en vervolgens mét tekst in een Flintstones-film, gezongen door Alan Cumming. Later bracht ik het zelf uit op een livealbum. Aan een ander nummer dat we samen schreven, 'Everything I Need', beleefden we in de studio veel plezier. Ik weet nog hoe soepel het allemaal aanvoelde. Hal Blaine drumde, Carol Kaye baste. Tony Asher was er ook. Die paar studiodagen had ik een lekkere vibe te pakken, echt het gevoel van weleer. Toen het een paar jaar later tijd werd om het lied in te lijven op een album waar mijn dochters Carnie en Wendy, als The Wilsons, aan werkten, werd alles anders. Ik zou de boel produceren en een paar nummers inbrengen die ik met Tony had geschreven. Maar, dit waren twee jonge meiden. Zij wilden een sound en een *feel* die ik niet kon leveren. Het leek me beter om ze gewoon maar het allerbeste te wensen en me terug te trekken. Maar toen ik dat deed veranderde er iets, iets aan de nummers die ik had geschreven. Op een dag waren ze bezig met het over-

dubben van strijkers. Toen ik binnenkwam waren de strijkers al druk bezig. Alleen, ze speelden niet mijn arrangement. Het was alsof ik weer voelde dat mijn muziek van me werd afgenomen. 'Dit is de laatste keer dat dat gebeurt,' zei ik, ook al vroeg ik me af of iemand luisterde. Ik hield voet bij stuk, maar stond wankel.